

Uchwała z dnia 18 marca 2011 r., III CZP 140/10

Sędzia SN Jacek Gudowski (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Dariusz Dończyk

Sędzia SN Barbara Myszka

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Miasta Ł. – Administracji Nieruchomościami Ł. – Śródmieście "N.M." przy uczestnictwie "C.F.I.", sp. z o.o. w Ł. o ustanowienie zarządcy sądowego, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 18 marca 2011 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Łodzi postanowieniem z dnia 18 listopada 2010 r.:

"Czy od postanowienia sądu rejonowego sprawującego nadzór nad zarządem nieruchomością wydanego w przedmiocie przyznania zarządcy wynagrodzenia – służą środki odwoławcze, a jeżeli tak – to jakie?"

podjął uchwałę:

Od postanowienia sądu pierwszej instancji w przedmiocie przyznania wynagrodzenia zarządcy (art. 939 § 1 w związku z art. 615 k.p.c.) przysługuje apelacja.

Uzasadnienie

Rozpoznając zażalenie uczestnika na postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z dnia 8 marca 2010 r., określające wysokość wynagrodzenia należnego wnioskodawcy – zarządcy sądowemu z tytułu sprawowania zarządu nad określonymi bliżej nieruchomościami – Sąd Okręgowy w Łodzi powziął poważne wątpliwości, którym dał wyraz w przedstawionym Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnieniu prawnym, przytoczonym na wstępie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przedstawione do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne stanowi kolejny przykład komplikacji występujących przy stosowaniu przepisów regulujących zarząd

związany ze współwłasnością i użytkowaniem po uchyleniu art. 939 § 3 k.p.c., który miał na podstawie art. 615 k.p.c. odpowiednie zastosowanie do wyznaczenia zarządcy oraz sprawowania zarządu. W czasie obowiązywania tego przepisu przyjmowano, że na postanowienia merytoryczne w przedmiocie wyznaczenia zarządcy oraz sprawowania zarządu zażalenie przysługiwało wtedy, gdy taki właśnie środek odwoławczy przewidywały przepisy o zarządzie w toku egzekucji z nieruchomości, jeżeli natomiast przepisy o egzekucji nie przewidywały zażalenia na postanowienie co do istoty sprawy, uczestnikom przysługiwała apelacja (art. 518 zdanie pierwsze k.p.c.) (por. np. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1999 r., III CZP 25/99, OSNC 2000, nr 3, poz. 45 oraz z dnia 31 stycznia 2001 r., III CZP 51/00, OSNC 2001, nr 6, poz. 81).

Ta dwoistość dotycząca zaskarżania orzeczeń sądu oraz przesłanek doboru środka zaskarżenia na postanowienie sądu ma charakter reliktowy i wywodzi się z unormowań zawartych w dekreście z dnia 18 lipca 1945 r. – kodeks postępowania niespornego (Dz.U. Nr 27, poz. 169 ze zm. – dalej: "k.p.n."). Zgodnie z art. 34 k.p.n. (według tekstu pierwotnego), na postanowienia sądu kończące postępowanie przysługiwało zażalenie, z tym że zaskarżenie zażaleniem postanowienia przedstanowczego było dopuszczalne tylko w wypadkach przewidzianych w ustawie. Po reformie postępowania cywilnego dokonanej ustawą z dnia 20 lipca 1950 r. o zmianie przepisów postępowania w sprawach cywilnych (Dz.U. z 1950 r. Nr 38, poz. 349), w związku z odstąpieniem przez ustawodawcę od podziału postanowień na stanowcze i przedstanowcze, od postanowienia kończącego postępowanie niesporne lub samodzielnią jego część przysługiwała rewizja, ewentualnie zażalenie, jeżeli przepis ustawy wyraźnie je przewidywał (art. 34 § 1 i 2 k.p.n. według tekstu z 1950 r.). Takim przepisem był art. 12 § 2 dekretu z dnia 8 listopada 1946 r. o postępowaniu niespornym z zakresu prawa rzeczowego (Dz.U. z 1946 r. Nr 63, poz. 345 ze zm.), zgodnie z którym na postanowienie co do wynagrodzenia należnego zarządcy stosownie do nakładu pracy oraz co do zwrotu wydatków poniesionych z powodu zarządu przysługiwało zażalenie.

W kodeksie postępowania cywilnego z 1964 r. wprowadzono podział postanowień wydawanych w postępowaniu nieprocesowym na postanowienia orzekające co do istoty sprawy i inne postanowienia; zgodnie z art. 518, od postanowień sądu pierwszej instancji orzekających co do istoty sprawy, niezależnie od tego, czy są to orzeczenia kończące postępowanie w sprawie, przysuguje

apelacja (przed 1996 r. – rewizja), a na inne postanowienia tego sądu – w wypadkach wskazanych w ustawie – zażalenie. Niezależnie od tego, przepisy szczególne wprowadzają wyjątki od zasady zaskarżalności apelacją postanowień orzekających co do istoty sprawy; np. w myśl art. 27 ust. 4 z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (jedn. tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 70, poz. 473 ze zm.) oraz zgodnie z art. 551 § 1, art. 586¹, 612 § 2 lub art. 648 § 2 k.p.c. na postanowienia takie, mimo ich merytorycznego charakteru, przysługuje zażalenie, a nie apelacja (por. uzasadnienia uchwał Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1999 r., III CZP 25/99, z dnia 31 stycznia 2001 r., III CZP 51/00, z dnia 21 listopada 2006 r., III CZP 49/06, OSNC 2007, nr 7-8, poz. 98 lub z dnia 27 lutego 2008 r., III CZP 149/07, OSNC 2009, nr 2, poz. 27). Naturalnie, na zasadach ogólnych zażalenie przysługuje także na zarządzenia i postanowienia przewidziane w art. 394 § 1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

W tym stanie rzeczy rozstrzygnięcie analizowanego zagadnienia prawnego zależy od oceny, czy postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie przyznania wynagrodzenia zarządcy jest postanowieniem co do istoty sprawy.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że postanowienie co do istoty sprawy to merytoryczne, stanowcze orzeczenie o żądaniu zawartym we wniosku lub rozstrzygnięcie *in merito* kwestii podjętej przez sąd z urzędu; chodzi zatem o postanowienia osadzone na konkretnym podłożu materialnoprawnym, umożliwiającym rzeczowe rozstrzygnięcie o przedmiocie postępowania i zgłoszonych żądaniach (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 1970 r., II CR 159/70, OSNCP 1970, nr 11, poz. 209 lub uchwały Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 1998 r., III CZP 19/98, OSNC 1999, nr 1, poz. 1 i z dnia 10 stycznia 2000 r., III CZP 30/99, OSNC 2000, nr 6, poz. 106). Z tych względów Sąd Najwyższy przyjął, że postanowieniem co do istoty sprawy jest orzeczenie w przedmiocie spisu inwentarza (uchwała z dnia 23 sierpnia 2006 r., III CZP 52/06, OSNC 2007, nr 5, poz. 72), o zwolnieniu opiekuna osoby całkowicie ubezwłasnowolnionej (uchwała z dnia 10 stycznia 2000 r., III CZP 30/99, OSNC 2000, nr 6, poz. 106), o zwolnieniu z funkcji kuratora spadku i powołaniu w to miejsce innej osoby (uchwała z dnia 2 kwietnia 2008 r., III CZP 12/08, OSNC 2009, nr 6, poz. 78), o zmianie zarządcy (uchwały z dnia 23 września 1999 r., III CZP 25/99, i z dnia 27 lutego 2008 r., III CZP 149/07), w przedmiocie zatwierdzenia sprawozdania zarządcy (uchwała z dnia 21 stycznia 2001 r., III CZP 51/00), a także

orzeczenie zobowiązujące zarządcę do wypłacenia określonej kwoty tytułem nadwyżki dochodów (uchwała z dnia 21 listopada 2006 r., III CZP 49/06).

Zarządcy, którym jest współwłaściciel lub osoba związana z współwłaścicielami stosunkiem prawnym zawiązanym na podstawie umowy lub orzeczenia sądu wydanego na podstawie art. 203 k.c., przysługuje prawo żądania wynagrodzenia z tytułu sprawowania zarządu (art. 939 § 1 w związku z art. 615 k.p.c. oraz art. 205 k.c.). Orzeczenie w tym przedmiocie nie jest więc rozstrzygnięciem wpadkowym, formalnym lub mającym charakter incydentalny; przeciwnie, dotyczy uprawnienia materialnoprawnego, wynikającego ze sprawowania zarządu rzeczą wspólną, należy je zatem zaliczyć do orzeczeń co do istoty sprawy w rozumieniu art. 518 k.p.c., niezależnie od tego, czy zostało wydane łącznie z postanowieniem o ustanowieniu zarządcy, czy – jeżeli zaszły ku temu istotne powody – później. Pogląd taki został już wyrażony w piśmiennictwie oraz w judykaturze i należy go podzielić (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2001 r., III CZP 51/00).

Poglądowi temu nie przeczy stanowisko zajęte przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 8 maja 1975 r., III CZP 26/75 (OSNCP 1976, nr 2, poz. 31), w której stwierdzono, że na postanowienie o przyznaniu opiekunowi wynagrodzenia określonego w art. 162 § 2 k.r.o. przysługuje zażalenie. Niezależnie od różnic między wynagrodzeniem należnym zarządcy nieruchomości a wynagrodzeniem przysługującym opiekunowi, trzeba podkreślić, że wymieniona uchwała zapadła przed zmianą art. 162 k.r.o. (ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 220, poz. 1431), w wyniku której przekształceniu uległa nie tylko konstrukcja uprawnienia do wynagrodzenia przysługującego opiekunowi za sprawowanie opieki, ale także jego funkcja publiczna. Współcześnie, po zmianach ustrojowych dokonanych w latach 90., trudno bronić tezy, że wynagrodzenie za wykonaną pracę, a zwłaszcza orzekanie o jego przysługiwaniu i wysokości, stanowi kwestię formalną, wpadkową. Nie bez znaczenia jest również fakt, że po wydaniu omawianej uchwały zmieniła się aksjologia formująca poglądy na istotę i znaczenie środków odwoławczych.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł, jak na wstępie.